

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum moueatur de necessitate ad inferiori appetitu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

In responsione ad ultimum eiusdem art. notato. q. esse, vivere, & huiusmodi, dupliciter sumi possunt. Primo, ut sunt quaedam particularia bona secundum seipsa: & sic possunt, licet raro, repudiari, eo q. defectum habent annexum alicuius boni quod appetitur, ut patet in occidentibus se. Appetunt enim quoddam bonum, puta libertatem, cuius oppositum coniungitur suae vitae, &c. Alio modo, ut sunt necessarii connexta beatitudini: & sic quantum est ex parte sui, non possunt repudiari. Sed si voluntas habeat actum in ea, ut sic, oportet q. habeat circa ea actum volitionis, sicut circa beatitudinem propter rationem in litera assignatam. Dixi autem, quantum est ex parte sui: quia licet haec sic connexta, habeant sic tantam efficaciam, ut necessitent ad specificationem: si tamen connextio illa incongnita, vel inconsiderata, vel non sufficienter visa sit, ab huiusmodi efficaciam impeditur. quod tamen non oportuit hic auctorem exprimere, tum quia de obiecti efficaciam ex parte sui est sermo: quia semper subintelligit debita approximatio. Ex cuius defectu provenit hoc.

* In cor. ar.

* In cor. ar.

taliter habet rationem motui: si autem in aliquo deficiat, non ex necessitate movebit, ut dictum est. * AD SECUNDUM dicendum, q. intellectus ex necessitate movetur a tali obiecto, quod est semper, & ex necessitate verum: non autem ab eo quod potest esse verum & falsum, scilicet a contingenti, sicut & de bono dictum est. * AD TERTIUM dicendum, q. finis ultimus ex necessitate movet voluntatem, quia est bonum perfectum: & similiter illa, quae ordinantur ad hunc finem, sine quibus finis haberi non potest, sicut esse, & vivere, & huiusmodi. Alia vero, sine quibus finis haberi potest, non ex necessitate vult, qui vult finem: sicut conclusiones, sine quibus principia possunt esse vera, non ex necessitate credit, qui principia credit.

ARTICULVS III.

Utrum voluntas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod voluntas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris. Dicit enim Apostolus Roman. 7. Non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio, quod dicitur propter concupiscentiam, quae est passio quaedam. ergo voluntas ex necessitate mouetur a passione.

Super Quaestiois decimo Articulum tertium.

Circa 3. arti. doctrinam aduerte, q. inde habes, quam liberum sit in delectabilibus, quam in contrariis secundum tactum, velle & nolle. Passiones enim huiusmodi aut totaliter absorbent rationem, & sic nihil voluntatis restat: aut aliquid eius relinquit, & sic libertatis tantum dimittit. Et quamuis tunc propter dispositionem subiecti voluntas maxime inclinatur ad actum consonum appetitui sensitivo: quia tamen libera restat, miraculo non est opus ad non elidendum huiusmodi actum, ut Greg. de Arimino in 1. sent. dist. 1. q. 2. artic. 2. putauit.

* Cap. 4. tom. 5.

¶ 2. Praet. Sicut dicitur in 3. * Ethic. Qualis vnusquisque est, talis finis videtur ei: sed non est in potestate voluntatis, quod statim passionem abijciat. ergo non est in potestate voluntatis, quod non velit illud, ad quod passio se inclinat.

* Text. 58. tom. 2.

¶ 3. Praet. Causa vniuersalis non applicatur ad effectum particularem, nisi mediante causa particulari: unde ratio vniuersalis non mouet, nisi mediante aestimatione particulari: ut dicitur in 3. de Anima: * sed sicut se habet ratio vniuersalis ad aestimationem particularem, ita se habet voluntas ad appetitum sensitivum. ergo ad aliquid particulare volendum non mouetur voluntas, nisi mediante appetitu sensitivo. ergo si appetitus sensitivus sit per aliquam passionem ad aliquid dispositus, voluntas non poterit in contrarium moueri.

SED CONTRA est, quod dicitur Genes. 4. Subter te erit appetitus

ter intelligi possunt. Primo, ut bonum apprehensum per sensum, & bonum apprehensum per rationem. sint duo motiua voluntatis sic, quod quandoque voluntas ab vno, quandoque ab altero mouetur: & hic sensus repugnat supradictis. & est falsus. Repugnat quidem, quia iam dictum, probatumq. est, q. nullum corporeum potest mouere directe voluntatem. Falsus vero est, quia si sensus solus possit mouere voluntatem, tunc homo posset velle abiq. rationis vsu, & consequenter posset peccare, & benefacere, quod non est intelligibile: implicat enim, esse actum liberi arbitrii abiq. rationis vsu. Secundo igitur intelligi possunt, ut bonum apprehensum per sensum, pmittatur concurrere cum apprehenso per rationem in idem motuum, ita quod motiuum voluntatis non solum est bonum vniuersale apprehensum per rationem in sua puritate: sed etiam coniuncto cum bono apprehenso per sensum. Et hic est sensus verus & intentus. Verus quidem, quia sicut intellectus mouetur a phantasmate non secundum se, sed secundum quod stat sub lumine intellectus agentis, qui est verus eius motor: ita bonum particulare apprehensum, non secundum se, sed secundum quod subsistat vniuersali apprehenso per rationem, quod est verum voluntatis motiuum, mouet voluntatem. Intentus autem, quia ex hoc interimium similitudo in argumento obiecta, inter voluntatem, appetitumque sensitivum, & rationem vniuersalem ad particularem. Nam voluntas ab utroque simul ratione mouetur, ac per hoc non indiget appetitu particulari. Ratio vero vniuersalis, in quantum huiusmodi (sic enim distinguitur contra rationem particularem) nunquam particulare attingit: & propterea particulari eget ratione, ut ad particulare descendat.

tuus, & tu dominaberis illius. non ergo voluntas hominis ex necessitate mouetur appetitu inferiori.

RESPON. Dicendum, q. sicut supra dictum est, * passio appetitus sensitivi mouet voluntatem ex ea parte, qua voluntas mouetur ab obiecto, in quantum homo aliquo modo dispositus per passionem, iudicat aliquid esse conueniens & bonum, quod extra passionem existens non iudicaret. Huiusmodi autem immutatio hominis per passionem, duobus modis contingit. Vno modo sic, q. totaliter ratio ligatur, ita quod homo vsu rationis non habet: sicut contingit in his, qui propter vehementem iram, vel concupiscentiam, furiosi, vel amentes sunt, sicut & propter aliquam aliam perturbationem corporalem. Huiusmodi enim passionem non sine corporali transmutatione accidit: & de talibus eadem est ratio, sicut & de animalibus brutis, quae ex necessitate sequuntur impetum passionis: in his enim non est aliquis rationis motor, & per consequens nec voluntas. Aliqui autem ratio non totaliter absorbetur a passione, sed remanet quantum ad aliquid iudicium rationis liberum, & secundum hoc remanet aliquid de motu voluntatis. In quantum ergo ratio manet libera, & passio non subiecta, in quantum voluntas motus, qui manet, non ex necessitate tendit ad hoc, ad quod passio inclinatur: & sic aut motus voluntatis non est in homine, sed sola passio dominatur: aut si motus voluntatis sit, non ex necessitate sequitur passionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, q. etsi voluntas non possit facere quia motus concupiscentiae insurgat, de quo Apostolus dicit Roma. 7. Quod odi malum, illud facio, id est, concupisco: tamen potest voluntas non velle concupiscere, aut concupiscentiae non consentire. & sic non ex necessitate sequitur concupiscentiae motum.

AD SECUNDUM dicendum, q. cum in homine duae sint naturae, intellectuales. scilicet & sensitivae, quae quidem est homo aliquo modo vniformiter fm totam animam, quia. scilicet vel pars sensitiva totaliter subijcitur rationi, sicut contingit in virtuosis: vel e converso, ratio totaliter absorbetur a passione, sicut accidit in amentibus. Sed aliquando etiam ratio obnubiletur a passione, remanet tamen aliquid rationis liberum: & secundum

AD PRIMUM ergo dicendum, q. etsi voluntas non possit facere quia motus concupiscentiae insurgat, de quo Apostolus dicit Roma. 7. Quod odi malum, illud facio, id est, concupisco: tamen potest voluntas non velle concupiscere, aut concupiscentiae non consentire. & sic non ex necessitate sequitur concupiscentiae motum.

AD SECUNDUM dicendum, q. cum in homine duae sint naturae, intellectuales. scilicet & sensitivae, quae quidem est homo aliquo modo vniformiter fm totam animam, quia. scilicet vel pars sensitiva totaliter subijcitur rationi, sicut contingit in virtuosis: vel e converso, ratio totaliter absorbetur a passione, sicut accidit in amentibus. Sed aliquando etiam ratio obnubiletur a passione, remanet tamen aliquid rationis liberum: & secundum

AD SECUNDUM dicendum, q. cum in homine duae sint naturae, intellectuales. scilicet & sensitivae, quae quidem est homo aliquo modo vniformiter fm totam animam, quia. scilicet vel pars sensitiva totaliter subijcitur rationi, sicut contingit in virtuosis: vel e converso, ratio totaliter absorbetur a passione, sicut accidit in amentibus. Sed aliquando etiam ratio obnubiletur a passione, remanet tamen aliquid rationis liberum: & secundum

* q. praed. artic. 2.

Art. quatuor. can. mod.

Non p. a. h.

D. 92.

cundum hoc potest aliquis vel totaliter passionem repellere vel saltem se tenere, ne passionem sequatur. In tali enim dispositione, quia homo secundum diversas partes animae diversimode disponitur, aliud ei videtur secundum rationem, & aliud secundum passionem.

AD TERTIUM dicendum, quod voluntas non solum movetur a bono universaliter apprehenso per rationem, sed etiam a bono apprehenso per sensum, & ideo potest moveri ad aliquid particulare bonum absque passione appetitus sensitivi. Multa enim volumus, & operamur absque passione per solum appetitus electionem, ut patet in his, in quibus ratio renititur passioni.

ARTICULVS IIII.

Utrum voluntas moueatur de necessitate ab exteriori motivo, quod est Deus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod voluntas ex necessitate moueatur a Deo. Omne enim agens, cui resisti non potest, ex necessitate movetur: sed Deus, cum sit infinita virtutis, resisti non potest. Unde dicitur Rom. 9. Voluntati eius quis resistit? ergo Deus ex necessitate movet voluntatem.

¶ 2. Præ. Voluntas ex necessitate movetur in illa, quae naturaliter vult, ut dictum est: sed hoc est vnicuique rei naturale, ut dicitur in eo operatur, ut Aug. dicit 26. contra Faustum. ergo voluntas ex necessitate vult omne illud, ad quod a Deo movetur.

¶ 3. Præ. Possibile est, quo polito non sequitur impossibile. Sequitur autem impossibile, si ponatur, quod voluntas non velit hoc, ad quod Deus eam movet, quia hoc operatio Dei esset inefficax: non ergo est possibile voluntatem non velle hoc, ad quod Deus eam movet, ergo necesse est eam hoc velle.

SED CONTRA est, quod dicitur Ecclesi. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, non ergo ex necessitate movet voluntatem eius.

RESPON. Dicendum, quod sicut Dion. dicit. 4. cap. de di. no. * Ad providentiam divinam non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare. Unde omnia movet secundum eorum conditionem, ita quod ex causis necessariis per motionem divinam consequuntur effectus ex necessitate: ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingenter. Quia igitur voluntas est actuum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa: sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius, nisi in his, ad quae naturaliter movetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod voluntas divina non solum se extendit, ut aliquid fiat per rem, quam movet: sed ut etiam eo modo fiat, quo congruit naturae ipsius. Et ideo magis repugnaret divinae motioni, si voluntas ex necessitate moveretur, quod suae naturae non competit, quam si moveretur libere, prout competit suae naturae.

AD SECVNDVM dicendum, quod naturale est unicuique, quod Deus operatur in ipso, ut sit ei naturale. Sic enim unicuique convenit aliquid, secundum quod Deus vult, quod ei conveniat: non autem vult, quod quicquid operatur in rebus, sit eis naturale, puta, quod mortui resurgant: sed hoc vult unicuique esse naturale, quod potestati divinae subdatur.

AD III. dicendum, quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quod voluntas ad illud non moveatur: non tamen est impossibile simpliciter: nisi non sequitur, quod voluntas a Deo ex necessitate moveatur.

De fruiione, qua est actus voluntatis, in quatuor articulos divisa.

DEINDE considerandum est de fruiione.

Et circa hoc quaruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum frui, sit actus appetitivae potentiae.

¶ Secundo, Utrum soli rationali creaturae conveniat, an etiam animalibus brutis.

¶ Tertio, Utrum fruiio sit tantum ultimi finis.

¶ Quarto, Utrum sit solum finis habitus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum frui, sit actus appetitivae potentiae.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod frui non sit solum appetitivae potentiae. Fru enim, nihil aliud esse videtur, quam fructum capere: sed fructum humanae vitae, quae est beatitudo, accipit intellectus, in cuius actu beatitudo consistit, ut supra ostensum est: ergo frui non est appetitivae potentiae, sed intellectus.

¶ 2. Præ. Quaelibet potentia habet proprium finem, qui est eius perfectio, sicut viuis finis est cognoscere visibile, auditus percipere sonos, & sic de aliis: sed finis rei est fructus eius: ergo frui est potentiae cuiuslibet, & non solum appetitivae.

¶ 3. Præ. Fruiio delectationem quaedam importat: sed delectatio sensibilis pertinet ad sensum, qui delectatur in suo obiecto, & eadem ratione delectatio intellectualis ad intellectum. ergo fruiio pertinet ad apprehensivam potentiam, & non ad appetitivam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit. 1. de doctrina Christiana, * & in 10. de Trini. Frui, est amore inherere alicui rei propter seipsam: sed amor pertinet ad appetitivam potentiam, ergo, & frui est actus appetitivae potentiae.

RESPON. Dicendum, quod fruiio & fructus ad idem pertinere videtur, & unum ex altero derivari.

Quid autem a quo, nihil ad propositum refert, nisi quod hoc probabile videtur, quod id, quod magis est manifestum, prius etiam fuerit nominatum. Sunt autem nobis primo manifesta, quae sunt sensibilia magis: unde a sensibilibus fructibus nomen fruiionis derivatum videtur. Fructus autem sensibilis est id, quod ultimum ex arbore expectatur, & cum quadam suavitate percipitur. Unde fruiio pertinere videtur ad amorē.

Super Questioni undecima Articuli primam.

IN primo articulo questionis 1. quaeritur, quod author in corpore articuli, ex ratione fructus intulit solum, quod fruiio ad appetitivam partem pertinet: nec determinat an amorem, an delectationem significet: quonia scilicet erat sua questionis, quod ad appetitum spectaret: Acquiocari tamen scito vocabulum hoc apud Thomistas, & Scotistas. Nos enim fruiionis nomine, significamus delectationem, formaliter loquendo: amorem autem connotative, & casualiter: illi vero significant formaliter amorem amicitiae. Unde oportet, cum disputant, se invicem praedecclare, ne de se invicem rideant, quolibet putante alteri extra propositum loqui. Suasio autem Scoti in primo sententiis. 1. quæst. 3. ex constructione, quae fruor constructur cum ablativo significante obiectum ex vi transpositionis, ergo significat actum, puta amorem, & non passionem puta delectationem. Dicitur enim fruor deo, sicut amo deum, & non sicut delector de deo. Hæc inquam, suasio nihil habet suasionis, quoniam constructio hic transitiva, non est nisi possessiva, grammaticè loquendo, constructur enim cum ablativo, vel genitivo, ex eo quod est deponens possessivum, unde ex hoc non habetur, quod significet actum, sed stat, quod significet passionem per modum possessionis: & vere sic est. Frui enim importando delectationem, denotat rem qua fruimur, a nobis possideri. Longè autem peripicuum magis erat a Grammaticis, & Oratoribus persuaderi, quod nos dicimus: nominibus enim utendum est, ut plures. Constat autem frequentissimo Gram-

Inf. artic. 2. cor. Et. di. 19. art. 1.

9.3. art. 8

e. 4. in prin. c. 19. c. 10. 6.

Art. 1. huius quest. cap. 3. ante articulo 6.

non p oculi a fi.